

ERASMII
PERENNIA
ASSIMILAN
2025

Jaarverslag
Erasmusprijs

Donna Haraway

Jaarverslag Erasmusprijs 2025

De wetenschap
van wat ons
bindt

Colofon

Jaarverslag Erasmusprijs 2025

Fotografie

Frank van Beek, Catharina Gerritsen, Nick Bookelaar,
Florien van Rees

Tekst

Stichting Praemium Erasmianum, Donna Haraway

Uitgegeven door

Stichting Praemium Erasmianum

Maliebaan 104

3581 CZ Utrecht

E spe@erasmusprijs.org

www.erasmusprijs.org

Inhoud

Voorwoord
7

Gronden van Verlening
8

Laudatio
10

Dankwoord Donna Haraway
13

Biografie Donna Haraway
18

Activiteiten
20

Media
24

Dissertatieprijzen 2025
26

Ontstaan en doel van de Stichting Praemium Erasmianum
32

Bestuur
33

Voorwoord

De Erasmusprijs had in 2025 als thema 'De wetenschap van wat ons bindt.' In een tijd waarin verdeling soms de sterkere kracht mag lijken, koos het bestuur van de Stichting Praemium Erasmianum juist voor het uitlichten van die andere kracht: verbinding. Er was geen betere laureaat denkbaar om dit thema kracht bij te zetten dan de Amerikaanse bioloog en filosoof Donna Haraway. Zij staat bekend als onbaatzuchtig denker die bovendien laat zien dat de mens niet een uniek wezen is, maar in continue verbinding met tal van andere wezens leeft. Het was tegelijkertijd een gewaagde keuze: Haraway wordt soms gezien als een post-humanist, als iemand die voorbij het humanisme gaat. Maar zoals de adviescommissie in haar rapport opmerkt doet Haraway dat door 'in de geest van Erasmus voorbij Erasmus' te gaan.

In dit jaarverslag vindt u een rapportage van de Erasmusprijsuitreiking op 25 november 2025. Zijne Majesteit de Koning reikte de Erasmusprijs uit tijdens een feestelijke ceremonie in het Koninklijk Paleis Amsterdam, in aanwezigheid van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix. Wij zijn dankbaar voor de gastvrijheid van de Koninklijke Familie.

Het thema van de Erasmusprijs was aanleiding voor uiteenlopende activiteiten. Zo vond er bij het Nieuwe Instituut, en in het kader van de aldaar geopende tentoonstelling FUNGI: Anarchist Designers, een gesprek plaats tussen Donna Haraway en antropoloog Anna Tsing. Zij spraken daarbij niet namens zichzelf, maar als paddenstoelen. Donna Haraway kwam als zichzelf, maar ging als lactarius indigo. Daarnaast vond er een publiekslezing plaats bij het Next Nature Museum in Eindhoven. Een afgeladen Philipshal keek ademloos toe hoe Haraway de belangrijkste momenten in haar loopbaan langsging. Deze activiteiten hadden niet plaats kunnen vinden zonder de enthousiaste betrokkenheid van onze partners het Nieuwe Instituut en het Next Nature Museum.

Naast de Erasmusprijs, reikte de Stichting in 2025 ook haar jaarlijkse Dissertatieprijzen uit aan vijf promovendi. Wij waren daarvoor te gast in het Pausshuize in Utrecht. Een korte weergave van de Dissertatieprijzen kunt u in dit jaarverslag teruglezen.

Aan het eind van 2025 namen wij afscheid van vier bestuursleden: Mieke Gerritzen, Jos de Mul, Nazmiye Oral en Margriet Schavemaker. Wij danken hen voor hun inzet voor onze Stichting.

Andrée van Es, voorzitter
Geertjan de Vugt, directeur

Gronden van Verlening 2025

Donna Haraway

In artikel 2 van de Statuten van de Stichting Praemium Erasmianum staat:

‘Het doel van de organisatie is de positie van de geesteswetenschappen, de sociale wetenschappen en de kunsten te versterken. De Stichting laat zich daarbij leiden door de culturele tradities van Europa en het gedachtegoed van Erasmus. Zij legt de nadruk op humanistische waarden zoals tolerantie, culturele veelvormigheid en ondogmatisch, kritisch denken. Deze waarden komen tot uitdrukking in de keuze van de laureaten en de invulling van de activiteiten. De Erasmusprijs is een onderscheiding voor personen of instellingen die een uitzonderlijk belangrijke bijdrage hebben geleverd aan de cultuur of wetenschap, in Europa en daarbuiten.’

Overeenkomstig dit artikel heeft het Bestuur van de Stichting besloten de Erasmusprijs 2025 toe te kennen aan de Amerikaanse filosofe Donna Haraway.

De prijs wordt verleend op de volgende gronden:

Het thema van de prijs is dit jaar ‘de wetenschap van wat ons bindt.’ Veel geleerden en wetenschappers worden gedreven door het bewuste of onbewuste verlangen te ontdekken wat de mens van andere levende wezens onderscheidt. Donna Haraway beoogt precies het tegenovergestelde. Zij was een van de eerste wetenschappers – en beslist de meest vastberadene onder hen – die de aandacht vestigden op valse tegenstellingen zoals natuur versus cultuur of mens versus dier. Het feit dat we tegenwoordig niet meer voetstoots aannemen dat die dualismen bestaan is in belangrijke mate te danken aan het werk van Donna Haraway. Al sinds haar eerste publicaties is Haraway een pionier.

Weinig wetenschappers hebben zo’n breed intellectueel bereik als Donna Haraway. De jury prijst haar verkenning van een buitengewoon breed scala aan thema’s, van de vorm van embryo’s tot het samenleven met een hond. In haar publicaties verweeft ze met zorg verhalen die uit diverse media afkomstig zijn, zoals dromen, exacte wetenschappen, geschiedenis, science fiction, reclame en haar eigen persoonlijke ervaringen.

Daarin geeft Haraway blijk van een groot, diepgaand talent om een breed publiek aan te spreken, ook ver buiten de grenzen van haar eigen discipline. Door het introduceren van nieuwe begrippen en metaforen biedt ze een innovatief, creatief en kritisch perspectief op de crises van onze tijd. Haar werk heeft generaties filosofen, wetenschappers en kunstenaars geïnspireerd in hun strijd tegen seksisme, racisme en speciësisme. Daardoor wordt Haraway beschouwd als een van de invloedrijkste stemmen in de filosofie en in de hedendaagse kunstwereld.

Donna Haraway is een genereus, onbaatzuchtig denker. Wat het altruïsme van Haraway bijzonder maakt, is dat ze het niet beperkt tot mensen, maar het uitdrukkelijk uitstrekt naar andere wezens, levend en niet-levend.

De jury concludeert dan ook dat Haraway het werk van Erasmus in zijn geest voortzet.

Uitgesproken door Geertjan de Vugt, directeur

Haraway geeft blijk van een groot, diepgaand talent om een breed publiek aan te spreken, ook ver buiten de grenzen van haar eigen discipline.

Directeur Geertjan de Vugt leest de Gronden van Verlening voor.

H.K.H. Prinses Beatrix, Donna Harway en Z.M. de Koning.

Laudatio

Majesteit, Koninklijke Hoogheid, Excellenties, geachte genodigden,

De mens is lange tijd gewend geweest de wereld in termen van tegenstelling te zien. Vandaag de dag doen bijvoorbeeld politici overal ter wereld alsof gender alleen een kwestie is van twee biologisch gedefinieerde mogelijkheden. Als we het rijk geschakeerde oeuvre van Donna Haraway tot één enkel thema zouden reduceren – waarmee we haar groot onrecht zouden aandoen – dan zou haar radicale kritiek op binaire tegenstellingen daarvoor een goede kandidaat zijn. De tegenstelling man-vrouw en aanverwante dichotomieën zoals mens-dier, organisme-machine, materieel-immaterieel, natuur-cultuur, primitief-beschaafd, publiek-privé, feit-fictie en goed-kwaad worden door Haraway tegen het licht gehouden, met zorg ontleed en gedeconstrueerd, waarbij ze mogelijke nieuwe verbindingen en perspectieven opent.

Haraway heeft internationale roem geoogst met haar *Cyborg Manifesto: Science, Technology and Social-Feminism in the Late Twentieth Century*. In dat visionaire essay richt ze zich op de impact van invasieve technologieën op het leven van vrouwen. Ze bekritiseert de mannelijke dominantie in de wetenschappen en laat zien hoe de wereld van de kennisverwerving wordt overheerst door een witte, mannelijke, heteroseksuele ideologie. En dat niet alleen: haar kritische blikken richten zich ook op stromingen binnen het feminisme die vastzitten in binaire tegenstellingen. Als men zich beperkt tot het omverwerpen van de bestaande hiërarchische orde, dan leidt dat tot niets, of hoogstens tot een vorm van identiteitspolitiek die zich baseert op essentialistische identiteiten.

In het *Manifesto* speelt de cyborg een drievoudige rol. In de eerste plaats refereert het woord aan fictieve personages in de hedendaagse sci-fi-romans en films, zoals *Blade Runner* en *Terminator*. In de tweede plaats gebruikt Haraway de figuur van de cyborg om te laten zien hoe de integratie van mens en machine werkelijkheid is geworden. Nu, veertig jaar na het verschijnen van *Cyborg Manifesto*, zien we dit dagelijks om ons heen: we gebruiken de smartphone om ons leven te organiseren, BigTech gebruikt onze gedachten en handelingen als input voor het ontwikkelen van AI en drone-cyborgs zaaien dood en verderf in Oekraïne, Gaza en in conflictgebieden overal ter wereld.

Ten derde functioneert de cyborg als een metafoor voor alle hybride vormen die de voornoemde starre tegenstellingen en tweedelingen destabiliseren. De cyborg is zowel organisme als machine, feit zowel als fictie, goed zowel als kwaad, kortom post-gender. Als zodanig legt de cyborg ook nieuwe verbindingen tussen voorheen gemarginaliseerde posities en maakt ruimte voor een meer diverse kijk op de werkelijkheid. Sinds het verschijnen van haar *Manifesto* dragen de sociale wetenschappen en de mens- en geesteswetenschappen in overweldigende mate bij aan het ontkrachten van die binaire tegenstellingen. Haraway heeft werkelijk pionierswerk verricht.

Hybriditeit kenmerkt ook Haraways interdisciplinaire methode. Ze verbindt geschiedenis, wetenschapsfilosofie en technologie met feminisme, sciencefiction en persoonlijke ervaring. Haar werk kenmerkt zich door een vreugdevolle, ironische, humorvolle stijl, waarmee ze haar boeken, essays, colleges, lezingen en workshops tot ware evenementen maakt. Esprit is een krachtig wapen. Esprit mobiliseert. Haraway heeft generaties geleerden, studenten, kunstenaars, activisten en ontwerpers met haar esprit geïnspireerd.

Haraway, die in drie studierichtingen is afgestudeerd – filosofie, literatuurwetenschap en zoölogie – en is gepromoveerd in de celbiologie, leert ons dat wetenschappelijke kennis altijd verbonden is met de sociale, culturele, politieke, historische en fysieke context van de persoon die die kennis produceert. Maar dat wil nog niet zeggen dat ze een relativiste is die stelt dat alle kennis hetzelfde waarheidsgehalte en dezelfde waarde heeft. Er is een echte wereld die we kunnen kennen, maar onze kennis daarvan gaat altijd uit van een bepaalde positie.

Haraway ontkent niet dat tegenstellingen in denken en handelen werkelijk bestaan. Wat ze wel ontkent, is dat die permanent zijn. Ze zijn incidenteel, historisch en ambigu. Dat wil zeggen: mogelijk maar niet noodzakelijk, werkelijk maar niet onwrikbaar, en behept met diverse, vaak tegenstrijdige, connotaties. Dat schept ruimte voor politieke actie. Echte objectiviteit, stelt zij, wordt niet bereikt door neutraliteit voor te wenden, maar door de eigen positie en beperkingen te erkennen en er verantwoordelijkheid voor te nemen.

In het nieuwe millennium breidde ze haar onderzoeksterrein nog verder uit. In boeken als *The Companion Species Manifesto*, *When Species Meet* en *Staying with the Trouble* verbreedt Haraway haar focus van cyborgs naar alle relaties tussen mensen en niet-menselijke wezens. We leven, scheppen en ontstaan allemaal samen: symbiose en sympoiesis.

Geen enkele soort, ook de mens niet, leeft geïsoleerd van andere wezens. Net als alle andere soorten zijn mensen onderdeel van het holobiont dat we Aarde noemen. Mensen zijn in geen enkel opzicht uitzonderlijk, tenzij we duidelijk willen maken dat alle soorten op hun eigen manier uitzonderlijk zijn. Wat we moeten leren is iets wat we reactiviteit noemen: leren op andere levende wezens te reageren en dat op een verantwoordelijke manier te doen. Alleen als alle soorten samen gedijen, kunnen we de vele ecologische uitdagingen overleven waar we in deze tijd mee te maken hebben, zoals mondiale opwarming, uitputting van grondstoffen, vervuiling en uitsterving. We moeten allemaal familie van elkaar zien te worden: andere soorten, planten, dieren, schimmels en bacteriën, in plaats van alleen jongen van onze eigen soort voort te brengen.

Om Lyn Margulis te parafraseren, een voorloopster van Haraway: Moeder Aarde is een *tough bitch*. Samenlevende soorten eten en worden gegeten. Het leven wordt een kwestie van overleven en sterven – en op welke manier – en ‘deze familieleden liever dan die andere’. Probeer vooral overeind te blijven, zegt Haraway. Blijf in het hier en nu, koester geen heimwee naar een paradijs dat er nooit is geweest. En vestig niet je hoop op toekomstige technologische oplossingen. De technologie zal ook geen paradijs op aarde brengen. Overeind blijven betekent dat we de tegenstelling tussen blind technologisch optimisme en apocalyptisch doemdenken moeten overstijgen. Wees hier, wees bewust, wees verantwoordelijk.

De Erasmusprijs ontleent zijn naam aan de Nederlandse humanistische geleerde Desiderius Erasmus. Het is een oeuverprijs die jaarlijks wordt toegekend aan een persoon of instelling die een buitengewone bijdrage heeft geleverd op het gebied van de geesteswetenschappen, de sociale wetenschappen of de kunsten, in Europa of daarbuiten.

Donna Haraway is ontegenzeggelijk een buitengewone wetenschapper die een buitengewone bijdrage heeft geleverd op het gebied van de geesteswetenschappen en de sociale wetenschappen. Wellicht zal het sommigen bevreemden dat deze prijs wordt toegekend in de geest van de naamgever en dus in de geest van de humanistische traditie. En het is waar dat Haraway zelf het idee bevroegt dat de redding van deze ‘gevaarlijk bedreigde, door vele soorten bevolkte wereld’ van het humanisme moet worden verwacht. Maar het is ook waar dat Haraway, anders dan sommige interpreten van haar werk hebben willen benadrukken, expliciet stelt dat ze geen posthumanist is.

Ook hierin overstijgt Haraway het simpele dualisme. Geen humanist en ook geen posthumanist – waar moeten we haar dan plaatsen? Misschien aan tafel, waar ze samen met de andere soorten haar brood eet. Of liever in haar tuin? ‘Ik ben compostist, geen posthumanist,’ heeft ze eens geschreven. Wij, bewoners van deze terrapolis, zijn allemaal compost. Niemand is posthumaan. De wortel van het woord ‘humaan’ komt van het woord *ghem*, dat aarde, humus betekent. We zijn allemaal rijk aan verhalen, composterende ideeën en narratieven, we dragen een bron van humus in ons. We zijn allemaal rijp voor verhalen. Mensen zijn geen goden, maar aardse wezens. En we zijn niet alleen, we zijn met talloos velen. Misschien heeft Rusten Hogness, Haraways partner, daarom ooit voorgesteld het woord *humanities* te vervangen door *humusities*. Laten we die draad oppakken en voortaan niet meer over humanisme spreken, maar over humusisme. Een creatieve omgang met de taal is tenslotte politiek met andere middelen.

Lieve Donna, in het licht van je buitengewone ‘humusistische’ prestaties en je inspirerende, bemoedigende boodschap dat het nooit te laat is om de wereld beter te maken, is het mij een groot genoegen om je namens het bestuur van de Stichting Praemium Erasmianum van ganser harte geluk te wensen met de toekenning van de Erasmusprijs 2025.

Uitgesproken door Jos de Mul, namens het bestuur

Bestuurslid Jos de Mul draagt de Laudatio voor

Dankwoord Donna Haraway

*I am open and I am willing
To be hopeless would seem so strange
It dishonors those who go before us
So lift me up to the light of change*

Holly Near, 2006

Majesteit, Koninklijke Hoogheid, Excellenties, geachte genodigden,

De Erasmusprijs is een eer waarvan ik niet had gedacht dat die me ooit te beurt zou vallen. Het is een groot genoegen, en ook een enorme verantwoordelijkheid tegenover Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander, het wetenschappelijk comité van de Stichting Praemium Erasmianum, directeur Geertjan de Vugt, de medewerkers – met name Lauren Maxwell –, mijn echtgenoot Rusten en mijn broer en schoonzuster Rick en Roberta, mijn familie – al dan niet biologisch – en mijn tegendraadse vrienden, studenten, docenten en collega's.

Ik bevind me in het kielzog van de eerdere ontvangers van de Erasmusprijs. Ik herinner me het koloniale bloedbad en de gedeeltelijke wederopstanding daarna dat Amitav Ghosh vorig jaar voor ons opriep en dobber in de zee rond de Indonesische Banda-eilanden. De geur van nootmuskaat herinnert me aan hun geschiedenis. Het is mijn taak de reactiviteit te cultiveren, het vermogen te reageren en aanwezig te zijn in alles wat onze tijd en onze situatie van ons eist.

Afgelopen zomer ben ik bij het citroenen plukken gestruikeld en op straat op mijn hoofd gevallen. Ik was even de kluts kwijt en dacht dat ik auditie deed voor een rol in een thriller. Zulke films, voor zover ik ze heb gezien, beginnen vaak met een vrouw die in een plas van haar eigen bloed ligt. Maar nee, ik kwam in een maandenlange rondedans van evenwichtsstoornissen terecht waarbij artsen me adviseerden gevaarlijke bezigheden, zoals denken, zoveel mogelijk te beperken.

We leven in onevenwichtige tijden en ik ben daarvan een metafoor. Boven de tinnitus in mijn hoofd uit hoorde ik Hannah Arendts vermaning 'Altijd zelf blijven denken!', maar ik dreef rond in verplichte gedachteloosheid. Ik was gedesorienteerd, niet alleen in de wereld van Trump, maar ook in alle labyrinten van autoritarisme, genocide, oorlog en wereldwijde ecocide. Menselijke en meer-dan-menselijke wezens spartelen machteloos rond in

onontwarbare, zich voortdurend verdichtende rampspoed. Voor een katholiek, afvallig of niet, is een metafoor nooit alleen maar een metafoor, het is vleesgeworden betekenis. We leven in een opgeschudde, geschokte wereld, we zijn zelf opgeschud en uit ons evenwicht. We weten niet wat we moeten denken, wat we moeten doen, hoe we ertoe kunnen doen. We maken ons zorgen, maar we weten nauwelijks hoe we voor deze verscheurde werelden kunnen zorgen. In een tijd waarin herinneringen bij het grofvuil worden gezet en geschiedenis wordt geminacht, lopen we het gevaar ons vermogen kwijt te raken om goed met elkaar te leven en te sterven. Altijd zelf blijven denken!

Ik gebruik het beeld van touwfiguren graag bij het denken, handelen en herinneren. Touwfiguren maken gaat over samen erven, samen nieuwe figuren maken en samen belangrijke patronen doorgeven. Dit spel kan niet alleen worden gespeeld. Het gaat om geven en nemen, bewegen en stilhouden. Dat heb ik van Isabelle Stengers geleerd. Touwfiguren maken, denkende technologie, is een filosofisch, politiek en persoonlijk idee.

Vanavond, hier in de culturele hoofdstad van Nederland, maak ik touwfiguren om gedachten te ontwikkelen over een vernieuwd kosmopolitisme zonder ziekteverwekkend racistisch en masculinistisch kapitalisme, kolonialisme, nationalisme, cultureel-religieuze zelfgenoegzaamheid en intolerantie of – en dat is de kern van dit alles – menselijk exceptionalisme. Menselijk exceptionalisme, dat uitgaat van een scheiding tussen natuur en cultuur, gaat ervan uit dat de hele wereld ten dienste van de mens staat. Zonder ironie – ik spreek hier onder de bescherming van de Nederlandse renaissancehumanist Desiderius Erasmus, die de basis heeft gelegd voor het kritisch bestuderen van het verleden. Hij, die zich als denker buiten de orthodoxe grenzen waagde, herinnert ons aan datgene wat onze wereld nodig heeft voor een nog steeds mogelijke toekomst.

Ik herinner me dat Nederland lang een van de meest kosmopolitische landen ter wereld is geweest en volkeren en culturen heeft samengebracht in een geschiedenis van scheepvaart, financiën, kolonisatie en dekolonisatie, een thuis voor autochtoon en immigrant, ecologisch en stedenbouwkundig design en meer. Volkeren van overal ter wereld beschouwen Nederland als hun thuis. De Verenigde Staten en Californië, waar ik vandaan kom, zijn ook problematische kosmopolitische werelden. Geweld is nooit ver weg.

Menselijk en meer-dan-menselijk, het is van vitaal belang dat we samen patronen weven om bij elkaar te kunnen blijven horen, om elkaar te kunnen toebehoren. Ik heb me verbonden met het kosmopolitisme van de soorten, ook de moeizame natuurculturele politiek na het teloorgaan van het menselijk exceptionalisme. Voor Hannah Arendt is denken 'de geest leren op bezoek te gaan', dat wil zeggen het vermogen cultiveren om goed te leven en te sterven in een wereld die fundamenteel anders is dan het zelf. Ik vergeef Arendt en Erasmus hun vastberaden humanisme omdat ze ons leren te denken met, en binnen, onderlinge verschillen.

In mijn land wordt het historisch bewustzijn helaas onderdrukt, en misschien is dat wel in alle naties het geval die zijn gebouwd op verovering en kolonisatie, dwangarbeid en ongelijke arbeid, eliminatie en vervanging van inheemse volkeren, planten en dieren. Een cruciale voorwaarde voor een nieuw kosmopolitisme is dat we rekening houden met die voorgeschiedenis. En dat is precies de reden waarom serieus, ongekuist geschiedenisonderwijs in de Verenigde Staten bij ons autoritaire regime onder vuur ligt. De curricula worden vernietigd en docenten worden tot de orde geroepen als ze het ongenoegen van de fascistische durven op te wekken. Daarom worden talloze boeken uit schoolbibliotheken verwijderd, vooral boeken over vrouwen, mensen van kleur en lgbtq+. Daarom wordt er radicaal bezuinigd en daarom worden beroepskrachten vervangen door dociele functionarissen. Daarom wordt de programmering in natuurreservaten en musea gecensureerd: dat alles maakt de inheemse aanwezigheid voelbaar, het maakt begrip voor de vloek van de slavernij en de gevolgen daarvan onontkoombaar, het maakt de vernietiging van de biodiversiteit ondraaglijk. Daarom worden publieke media en op feiten gestoeld geschiedenisonderwijs kapotbezuinigd.

Zoals Rebecca Hall schrijft in *Wake: The Hidden History of Women-Led Slave Revolts*: 'Zwarte en inheemse geschiedenis, die vol staat met verhalen over verzet, wordt uitgewist om controle te houden over het narratief.' Het uitwissen van de geschiedenis, van kennis van en zorg voor de omgeving – en het overschrijven daarvan met antropocentrisch patriottisme – is een voorwaarde voor autoritaire dominantie.

Ik denk ook aan een cyborg-apocalyps van gecensureerde data, waaronder websites over het klimaat, gezondheid en biodiversiteit. Door die gegevens weer boven water te halen redden technologisch onderlegde activisten belangrijke informatie. Ondertussen hebben energieslurpende AI-datacenters het herinneren en denken van ons (welke 'ons?') overgenomen, tegen een onbegrijpelijk hoge ecologische, sociale, monetaire en spirituele prijs. Toch ben ik voorstander van een bevrijdend gebruik van cyborgtechnologie en ontelbare daden van wetenschappelijk verzet. We weigeren te vergeten wat we moeten weten om een bewoonbare geschiedenis mogelijk te maken.

Die cyborg-apocalyps voert ons naar de Russische drones die dood en verderf zaaien in Oekraïne. De levensreddende mogelijkheden van drones, bijvoorbeeld voor ecologisch herstel, worden overspoeld door een cyborg-bewapeningswedloop. Maar de herinnering aan gruweldaden geeft ons ook de kracht om bestaande bondgenootschappen nieuw leven in te blazen. Ik houd vast aan mijn oude slogan: 'Cyborgs for Earthly Survival.' Al die geopolitieke herinneringen brengen me terug naar Israël-Palestina, waar een eindeloze stroom aan Amerikaanse wapens rampspoed mogelijk maken. Het vernietigen van Gaza, een van de oudste geïurbaniseerde centra ter wereld, heeft veel teweeggebracht, niet in de laatste plaats het tot stof reduceren van de geschiedenis van een land en zijn menselijke en meer-dan-menselijke inwoners. Genocide, ecocide en het onmogelijk maken van een toekomst, daaruit bestaat het project van oorlog en bezetting dat al wat leeft *from the river to the sea* in gevaar brengt. Maar het land zal zijn geesten nooit vergeten.

Mijn rondtollende herinneringen breien een speculatieve toekomst voor Groot-Mexico met zijn diverse mensen, insecten, zoogdieren, planten en vogels. Bij alle aandacht voor Gaza, Oekraïne, Zuid-Soedan enzovoort dreigt Latijns Amerika bijna te worden vergeten. Maar de Amerika's zijn mijn thuis en ik wil u uitnodigen samen met mij hun geschiedenis op te roepen.

Wat zou er zijn gebeurd als Mexico in 1858 de oorlog tegen de Verenigde Staten had gewonnen? Het stellen van die vraag is misschien wel cruciaal voor het slopen van overdrachtelijke en fysieke muren voor mensen en meer-dan-mensen. Bij het Verdrag van Guadalupe moest Hidalgo het enorme noordelijke Spaans Mexico opgeven, ook het tegenwoordige Californië. In plaats van die geschiedenis te erkennen, hebben de Verenigde Staten geprobeerd het Mexicaanse en inheemse verleden en heden uit te wissen en al wat leeft te beletten de overeengekomen grens over te steken. Zoals de Texaanse politicoloog José Angel Gurriérrez het formuleert: 'We zijn hier niet uit eigen vrije wil naartoe getrokken. De Verenigde Staten kwamen naar ons toe, in een reeks opeenvolgende invasies.' Dat kunnen de migrerende vlinders, javelinas, jaguars, bedreigde Sonora-antilopen, bezoekende Tohono Oo'dham en Hispano's van New Mexico hem nazeggen.

Stel dat ik vandaag de dag in Groot-Mexico zou wonen en niet in de Verenigde Staten, waar gemaskerde bendes in overheidsdienst die inwoners met een bruine huid in detentiekampen laten verdwijnen. Zou ik dan uitgezet dreigen te worden als een ongewenste 'ander' die de banen en de sociale zekerheid afpak van degenen die er recht op hebben? Natuurlijk wordt er voortdurend geprotesteerd tegen dat uitwissen en gevangennemen, en het multiraciale pro-migrantenactivisme van nu wordt gevoed door het verlangen naar een vrij, gedeeld land.

De Texaans-Mexicaans-Californische lesbische feministische theoreticus en dichter Gloria Anzaldúa herinnerde zich dat grensgebieden vruchtbare streken zijn voor ontmoeting en uitwisseling tussen allerhande levende wezens, zelfs tussen de kaken van de gemilitariseerde, gesteriliseerde harde grenzen die wederzijdse bezoeken levensgevaarlijk maken. Migranten zijn afhankelijk van een gezonde habitat langs hun hele route. Vanuit een drone gezien zijn die streken een gefragmenteerd maanlandschap. Hongerige zangvogels of dorstige vluchtelingen hebben daar geen schijn van kans. Maar ik herinner me dat de drieduizend kilometer lange grensstreek tussen Mexico en de Verenigde Staten nog steeds een van de meest diverse natuurculturele werelden van het continent is, waar de mogelijkheid om bij elkaar 'op bezoek te gaan' en samen goed te leven en te sterven op het spel staat, niet alleen voor mensen, maar ook voor meer dan zevenhonderd verschillende soorten vogels, zoogdieren en ongewervelde dieren. Het wordt hoog tijd om die grond weer in bezit te nemen.

Anzaldúa wist dat verhalen onmisbaar zijn voor bloei. Ik wil dus besluiten met een verhaal uit het feministische wetenschapsonderzoek, mijn academische thuis, en het tijdschrift Tupuya: Latin American Science, Technology and Society. De naam is afgeleid van het Quechua-woord 'tapuy' – bevragen, onderzoeken.

Wij proberen herinneringen vast te houden en vinden een nieuw evenwicht. We vallen uit onze zekerheden en gaan bij elkaar op bezoek. We leren weer samen te denken, als mensen en niet-mensen.

Dat woord herinnert me aan mijn vriendin en collega Sandra Harding, die dit jaar is overleden. Sandra was voorstander van iets wat ze 'sterke objectiviteit' noemde; het vergaren van kennis gebaseerd op een minder bevooroordeelde, ruimere praktijk. Als medeoprichter van het tijdschrift werkte ze samen met wetenschappers als Tania Pérez uit Colombia en Leandro Rodriguez uit Chili om dekoloniale wetenschapsonderzoeken op te zetten, en zo bracht ze lezers overal ter wereld in contact met lang genegeerde Latijns-Amerikaanse manieren van benaderen. .

Wij proberen herinneringen vast te houden en vinden een nieuw evenwicht. We vallen uit onze zekerheden en gaan bij elkaar op bezoek. We leren weer samen te denken, als mensen en niet-mensen. We moeten bereid zijn te vallen en erop vertrouwen dat we worden opgevangen in een web van wederzijds denken en zorgen. We zoeken genezing voor onze hersenschudding.

Zoals de hondentraining volgens de methode Schutzhund ons leert: Hard rennen, hard bijten!

Als ik me *Lof der Zotheid* uit 1511 goed herinner, met zijn bijtende satire over de morele wanen van de mens, dan denk ik dat Erasmus het hier wel mee eens zou zijn geweest.

MR Reinier Baas and Ben van Gelder

Van links naar rechts: Rusten Hogness (partner van Donna Haraway), H.K.H. Prinses Beatrix, Donna Haraway, Z.M. de Koning en Geertjan de Vugt, directeur van de Stichting.

Biografie Donna Haraway

Haraway (1944), geboren in Denver, Colorado, studeerde zoölogie en filosofie aan Colorado College, verbleef een jaar in Parijs om zich te verdiepen in de filosofie van de evolutie, en promoveerde in 1972 in de biologie aan Yale University. Daarna bekleedde zij leerstoelen op het gebied van vrouwenstudies en wetenschapsfilosofie aan o.a. de Universiteit van Hawaï en de Johns Hopkins University. Vanaf 1980 tot haar emeritaat was zij hoogleraar Feministische theorievorming en wetenschap aan de Universiteit van Californië, Santa Cruz.

Eerder won Haraway al diverse prijzen, waaronder in 2000 de J.D. Bernal Prize, de hoogste onderscheiding van de Society for Social Studies of Science. In 2020 werd aan haar de Nuevo León Alfonso Reyes Prize toegekend voor de manier waarop zij in haar werk biologie, economie, politiek, cultuur, science fiction, feminisme en klimaatverandering verbindt. Dit jaar werd ze ook geëerd met de Golden Lion for Lifetime Achievement op de Biënnale van Venetië.

Activiteiten

Donna Haraway in gesprek met Anna Tsing, onder begeleiding van Rosi Braidotti.

20 november 2025, Het Nieuwe Instituut Rotterdam

Composing for Multispecies Survival in Dark Times

Op vrijdag 20 november ging Donna Haraway in gesprek met antropoloog Anna Tsing bij het Nieuwe Instituut in Rotterdam. Hen wachtte daar een tot de nok toe gevuld auditorium met studenten, wetenschappers, padoestoelen en andere niet-menselijke wezens die belangstellend uitkeken naar het gesprek over de vraag: *Wat voor leven is er mogelijk in de nasleep van ecologische crises?* In dit gesprek werd gezocht naar de 'spoken' van verdwenen wezens. Het gesprek vond plaats in het kader van de opening van FUNGI: Anarchist Designers, de tentoonstelling die werd gecureerd door Anna Tsing en Feifei Zhou. Donna Haraway nam niet deel als Donna Haraway, maar als een niet-menselijk wezen, een *lactarius indigo*.

Publiekslezing Donna Haraway, gevolgd door een nagesprek met Stine Jensen

21 november, Next Nature Museum, Eindhoven

Een avond met Donna Haraway

Op vrijdag 21 november gaf Donna Haraway een lezing in het Next Nature Museum in Eindhoven. Daarna ging ze in gesprek met filosoof Stine Jensen en beantwoordde vragen uit de zaal. Meer dan vierhonderd studenten, kunstenaars en belangstellenden bezochten deze bijeenkomst. Haraway gaf een overzicht van de belangrijkste momenten in haar wetenschappelijke loopbaan. Ze daagde het publiek uit om stil te staan bij de vraag hoe we nog voor elkaar kunnen zorgen, hoe we nog met elkaar kunnen omgaan op een planeet die zo beschadigd is als de Aarde. Daarbij maakte ze uitstapjes naar primaten, cyborgs, honden en zelfs octopussen.

De avond werd geopend door een interactief optreden van Smartphone Orchestra, gevolgd door een inleiding die werd verzorgd door filosoof Marli Huijter.

Donna Haraway geeft een lezing in het Next Nature Museum in Eindhoven.

Q&A Donna Haraway en Stine Jensen in het Next Nature Museum in Eindhoven.

Donna Haraway geïnterviewd door Marijntje Denters
23 november, VPRO Tegenlicht

By seeking out problems, we force progress | Donna Haraway

Op zaterdag 23 november werd Donna Haraway geïnterviewd door VPRO Tegenlicht.

Door problemen op te zoeken forceren we vooruitgang | Donna Haraway

Media

Donna Haraway in de media

Direct na de bekendmaking van Donna Haraway als laureaat ontstond er grote interesse vanuit de media voor diepte-interviews met Haraway. Ze werd geïnterviewd door Frank Meester voor Filosofie Magazine. Dat interview verscheen op 25 november. Op 17 december verscheen een groot interview dat Eva Hoffman afnam voor de Groene Amsterdammer. Tevens werd die dag de uitzending van VPRO Tegenlicht vertoond in Pakhuis de Zwijger. Een maand later, op 22 januari, verscheen een interview in de Volkskrant. Esme Linneman sprak met Donna Haraway over haar loopbaan, over de prijs en over verder te leven. Daarmee was er ook ruim na de uitreiking in november nog volop aandacht voor de laureaat van de Erasmusprijs 2025.

TEGENLICHT MEET UP 259

Donna Haraway

Wat is de invloed van het gedachtegoed van Donna Haraway op de wetenschap en de maatschappij?

WO 17 DEC 2025, 20.00 STUDIO PDZ • GRATIS

Home > Mens en natuur > Donna Haraway: 'Problemen moet je niet oplossen, maar uithouden'

Mens en natuur

Donna Haraway: 'Problemen moet je niet oplossen, maar uithouden'

Door [Frank Meester](#) op 25 november 2025

INTERVIEW

Bioloog Donna Haraway: 'Vrijheid is geen eindbestemming, maar een voortdurende strijd'

Interview Donna Haraway

'Ik ben open en bereid...'

Hoe we een wereld kunnen bouwen die wel zin geeft? Een vraag die nu het best gesteld kan worden aan de invloedrijke, creatieve Amerikaanse filosoof Donna Haraway. Ze ontving in november de Erasmusprijs.

Eva Hofman

17 december 2025 - verschenen in nr. 51-52

Cadeau geven

Delen

Leeslijst

PAKHUIS DE ZWIJGER

AGENDA LIVECAST NIEUWS VERHUUR CAFÉ RESTAURANT OVER ONS WORD VRIEN

De Amerikaanse denker Donna Haraway nodigt ons in deze Tegenlicht uit om, zoals ze het zelf formuleert, 'bij de problemen te blijven': een alternatief voor zowel het blinde vertrouwen in technologische redding als voor het verlamdende cynisme dat de wereld al verloren verklaart. Samen met de 81-jarige Haraway kijken we naar de wereld van vandaag en morgen, aan de hand van enkele van de ideeën waar ze bekend om werd. Dit jaar won Haraway de prestigieuze Erasmusprijs voor haar oeuvre en de buitengewone bijdrage die zij daarmee leverde aan de wetenschap. Tijdens deze Meet Up gaat de documentaire van Tegenlicht in première. Daarna gaan we in gesprek met kenners van het uitgebreide werk van Donna Haraway over de invloed en bijdrage die zij deed aan verschillende disciplines.

MET IN DIT PROGRAMMA

Marijtje Denters

Lydia Baan Hofman

Marit Hoefsloot

Dissertatieprijzen 2025

De Stichting Praemium Erasianum reikte dit jaar voor de zevenendertigste keer haar Dissertatieprijzen uit. Jaarlijks worden er vijf dissertatieprijzen toegekend aan jonge onderzoekers in de geesteswetenschappen en sociale wetenschappen, die een dissertatie van bijzonder hoge kwaliteit hebben verdedigd aan een Nederlandse universiteit. De prijs bestaat uit een bedrag van € 3.000.

De jury heeft de voordrachten beoordeeld op basis van criteria zoals originaliteit, internationale betekenis, casus overschrijdend karakter, stijl en leesbaarheid.

De jury bestond uit:

Prof. dr. Antoine Buyse
Prof. dr. Lotte Jensen
Prof. dr. Judi Mesman
Prof. dr. Jos de Mul
Prof. dr. Ronald van Raak
Prof. dr. Petra Sijpesteijn
Prof. dr. Valika Smeulders

Dit zijn de winnende proefschriften van 2025:

Stephanie Triefus

International Investment Law from Below: Taking Local Community Rights Seriously

Joris Verheijen

Revolutie in de schoolgang: Radicaal-romantische Bildung in en buiten het onderwijs tussen 1789 en nu

Wiebe Hommes

Co-creating European human rights: How the Netherlands received and shaped the European Convention on Human Rights, 1945- 2022

Pauline Dirven

Embodied Performances of Forensic Expertise: Epistemic virtues, gender, and emotions in British forensic culture 1920-1980

Yvette Drissen

When Success Becomes the New Normal: The Competitive Society and its Symptoms

V.l.n.r.: Stephanie Triefus, Joris Verheijen, Wiebe Hommes, Pauline Dirven en Yvette Drissen

Stephanie Triefus

International Investment Law from Below: Taking Local Community Rights Seriously

Promotor: Prof. Dr. A. Arcuri & Prof. Dr. J.D. Temperman
Voordracht: Erasmusuniversiteit Rotterdam, Erasmus School of Law

Overwegingen van de selectiecommissie

Stefanie Triefus onderzoekt een zeer relevante maatschappelijke kwestie met wetenschappelijk rigoureuze, bijzonder veelzijdige methoden en komt tot een inzichtelijke, urgente conclusie. De jury was vooral onder de indruk van de beeldende stijl van *International Investment Law From Below: Taking Local Community Rights Seriously*, waarin Triefus een heldere presentatie van ingewikkelde juridische debatten combineert met een veelheid aan stemmen uit de gemeenschap in kwestie en pleit voor een innovatieve benadering van het recht in de dagelijkse praktijk. Dergelijke methoden worden veel gebruikt in mensenrechtenstudies, maar op het gebied van het investeringsrecht zijn ze bijzonder vernieuwend. En dit is bij lange na niet het enige unieke, innovatieve aspect dat de jury in het werk is opgevallen.

In *International Investment Law From Below: Taking Local Community Rights Seriously* besteedt Triefus aandacht aan de praktische en juridische spanningen tussen internationale ondernemingen, overheden en lokale gemeenschappen bij de winning van bodemschatten. Triefus onderzoekt hoe deze drie partijen bij industriële mijnbouwprojecten elk vanuit hun eigen respectievelijke belangen opereren, samenwerken en met elkaar in conflict komen. Doordat Triefus systematisch onderzoek verricht naar het beslechten van de geschillen die voortvloeien uit voornoemde mijnbouwprojecten vanuit het perspectief van de lokale gemeenschappen die door dergelijke activiteiten worden getroffen, en doordat zij deze lokale gemeenschappen zelf aan het woord laat in de interviews die in het boek zijn opgenomen, biedt ze zowel door haar onderzoek als door haar manier van schrijven een uniek bottom-up-perspectief. Door de kwestie vanuit deze twee perspectieven te belichten – de puur juridische aspecten en de praktische toepassing ter plaatse – toont Triefus aan dat de participatierechten en democratische principes waardoor de belangen van lokale gemeenschap-

pen traditioneel altijd werden behartigd en die erop gericht waren meer rekening te houden met die belangen, niet kunnen voorkomen dat de industriële winning van bodemschatten een destructief effect heeft op de lokale gemeenschappen.

Triefus gaat in dit onderzoek niet in op reeds eerder grondig onderzochte voorbeelden van mijnbouwprojecten in het zuiden, maar presenteert een uitgebreide case study uit Roemenië. Hierbij beperkt zij zich niet tot de voor de hand liggende observatie dat sociaal-politiek en economisch zwakkere samenlevingen meestal niet goed in staat zijn de belangen van lokale gemeenschappen te beschermen tegen die van internationale investeerders, maar toont ze ook aan dat het probleem te wijten is aan talloze juridische beperkingen die ertoe leiden dat er voor de staat twee onverenigbare verplichtingen ontstaan: enerzijds het honoreren van de belangen van ondernemingen volgens het investeringsrecht, en anderzijds het beschermen van de rechten van de burgers volgens het humanitair recht. In plaats van te pleiten voor een grotere rol voor de participatie van lokale gemeenschappen binnen het investeringsrecht of te verwijzen naar sociaal-politieke omstandigheden, concludeert Triefus dat deze juridische onverenigbaarheid moet worden aangepakt.

Nadat Triefus ons heeft rondgeleid langs internationale rechtenfaculteiten en -stelsels, internationale advocatenkantoren en Roemeense woonkamers, komt ze tot de uitdagende conclusie dat actie van internationale wetgevende instanties is vereist om een eind te maken aan de ineffectiviteit waarmee wordt omgegaan met de stemmen van de lokale gemeenschappen bij industriële mijnbouwprojecten – en die conclusie is des te urgenter omdat de behoefte aan natuurlijke hulpbronnen overal ter wereld tot een toename van dergelijke projecten zal leiden.

Joris Verheijen

Revolutie in de schoolgang: Radicaal-romantische Bildung in en buiten het onderwijs tussen 1789 en nu

Promotor: Prof. Dr. Marli Huijer & Prof. Dr. Jos de Mul
Voordracht: Erasmusuniversiteit Rotterdam, Erasmus School of Philosophy

Overwegingen van de selectiecommissie

'Ik had geen idee hoeveel er is dat ik niet eens meer in mijn hoofd haal om in de gang te doen.' Zo citeert docent Joris zijn leerling Joris als laatstgenoemde in 2015 als onderdeel van lessen over Foucault reflecteert op de invloed van macht en discipline op zijn dagelijks bestaan in de school. Dat was in de jaren '80 en '90 wel anders. Dubieuze extracurriculaire activiteiten in de gang waren schering en inslag. Maar toen hadden we ook nog geen beveiligingscamera's, geen Magister en veel minder prestatiedruk. Wel verwijderingen en schorsingen, maar dat namen de jeugdige recalcitrante grensopzoekers voor lief; risico van het vak. Als we het woord Bildung toen gekend hadden, hadden we het vast in stelling gebracht om de juffen en meesters nog eens extra uit te dagen en dwars te zitten.

In zijn proefschrift bekritiseert docent Joris het klassieke humanistische en antirevolutionaire Bildungsideaal dat zelfverwezenlijking exclusief presenteert als het resultaat van het afleggen van een lineaire, vaststaande trap omhoog zonder alternatieve zijpaden, omwegen of sprongen. Hij laat zien hoe meer revolutionaire denkers vergeten zijn en presenteert hun werk in een helder historisch verhaal over verschillende filosofische stromingen waarvan alleen de winnaar (het Humboldtiaanse Bildungsdenken) nog aanwezig is in het publieke geheugen. Daarmee zet Joris de meer maatschappijkritische Bildung zoals geformuleerd door mensen als Schlegel, Forster en Böhmer, maar ook Freire en Benjamin weer vol in het daglicht ter inspiratie voor het hedendaagse onderwijs.

Daar werd de jury heel enthousiast van. Zoals één van de juryleden schreef: 'vrijheid i.p.v. beperking; uitdijende vergezichten i.p.v. tunnelvisie; onverwachte onrust i.p.v. voorspelbaarheid; morsigheid i.p.v. sanering; contextualiseren i.p.v. essentialisme: YEAH!' Een ander bracht hulde aan de inspirerende terugkeer naar het allegorisch denken en de zoektocht naar de schelm die het systeem bevraagt en uitdaagt. 'Erasmiaans to the max' noemde dat jurylid deze invalshoek van het proefschrift.

'Het proefschrift van Joris blinkt ook methodologisch uit vanwege het exemplarisch historisch archief- en bronnenonderzoek (inclusief uitstapjes naar architectuur en kunst), het gebruik van verschillende filosofische theorieën en de effectieve verbindingen met de onderwijspraktijk. Het proefschrift is daarnaast zeer toegankelijk geschreven, zelfs speels en meeslepend, waardoor het geen moment saai of ondoorgrondelijk wordt. Een jurylid schreef: 'het leest als een boek!' Nou dat bleek te kloppen, want er is inmiddels ook een publieksversie van het proefschrift verschenen. Vooral fijn voor mensen die de vele Duitstalige citaten in de proefschriftversie toch een uitdaging vinden. Met het publieksboek zal onderwijzend Nederland hopelijk haar voordeel doen. Bij de juryleden is het in ieder geval al goed gaan kriebelen. We hebben allemaal zin gekregen om de gepresenteerde theorieën toe te passen in onze eigen vakgebieden. Ook klonk in de jury de roep om een Engelse vertaling omdat de waarde van dit debat voor het onderwijs wereldwijd relevant is.

Eind 2024 werd bekend dat een school in Zeist bij wijze van proef stopte met Magister, vanwege de prestatiedruk die leerlingen ervaren door de continue surveillance die de app mogelijk maakt. Kinderen hebben het gevoel dat ze onder een vergrootglas liggen en de app staat symbool voor georganiseerde achterdocht en bemoeizucht, zo was in het nieuwsbericht te lezen. Foucault zou dit experiment hebben toegejuicht. De beide Jorissen waarschijnlijk ook. De proef in Zeist was een succes en krijgt daar vervolg. Helaas liet een landelijke peiling zien dat de meeste ouders niet enthousiast zijn over minder surveillance. Maar misschien dat deze uitmuntende dissertatie in ieder geval de scholen kan overtuigen dat ze het aan de Bildung van hun leerlingen verplicht zijn om in navolging van Paulo Freire een pedagogiek van vrijheid na te streven en Magister de deur uit te doen. Dat zou een ware revolutie in de virtuele schoolgang zijn.

Wiebe Hommes

Co-creating European human rights: How the Netherlands received and shaped the European Convention on Human Rights, 1945-2022

Promotor: Prof. Dr. C. Eckes, Prof. Dr. M. de Wilde
Voordracht: Universiteit van Amsterdam, Faculteit der Rechtsgeleerdheid

Overwegingen van de selectiecommissie

'The Convention, c'est nous', schrijft Wiebe Hommes in zijn gedegen en veelzijdige dissertatie *Co-creating European Human Rights: How the Netherlands Received and Shaped the European Convention on Human Rights*. Hij benadrukt daarmee dat dit belangrijke verdrag bestaat en effect heeft niet slechts door de inspanningen van het hof, maar die van ons allemaal: van juristen en bestuurders tot wetenschappers en activisten. Door naar de totstandkoming en uitvoering van het verdrag te kijken en de waaier aan actoren die daarin een rol speelt, schetst dr. Hommes een dynamisch beeld dat draait om de voortdurende co-creatie, in plaats van de receptie van eenmaal vastgelegd recht. Door vele factoren mee te wegen, laat het proefschrift zien dat het huidige Europese Verdrag van de rechten van de Mens geen vanzelfsprekendheid is, het had ook anders kunnen lopen. Het Verdrag is mensenwerk.

Het proefschrift is volgens de jury een welkome toevoeging aan de juridische en rechtssociologische literatuur door de keuze voor een meer historische benadering. Het volgt zo de continue constructie van het verdrag in opeenvolgende ontwikkelingen, zoals de Europese integratie, de dekolonisatie van het Koninkrijk der Nederlanden, en het einde van de Koude Oorlog. Door de diepgravende archiefstudie en het kritisch confronteren van rechtssociologische theorieën over het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens levert deze studie een innovatieve bijdrage aan internationale debatten over de omgang met mensenrechten binnen staten. En tegelijkertijd kijkt het voortdurend over landsgrenzen heen, door bewust oog te hebben voor het gegeven dat het Koninkrijk der Nederlanden zich uitstrekt tot buiten Europa. In de jaren '60 kwam ook het Caribisch deel van het Koninkrijk, de voormalige Nederlandse Antillen en Suriname, onder de bescherming van het verdrag te vallen. Daarmee veranderde ook het karakter van het verdrag van een overeenkomst rondom Europese integratie naar de inclusie van zaken aangaande individuele mensenrechten.

De jury is zeer te spreken over de heldere taal waarin het proefschrift is geschreven. Het maakt de materie toegankelijk voor een brede groep aan belangstellenden. Daarbij acht de jury ook het onder de loep nemen van de canon en het corrigeren van algemene aannames prijzenswaardig, evenals de precieze manier van onderzoeken en onderbouwen. Het proefschrift getuigt van bevoegdheid voor de internationale rechtsorde en betrokkenheid bij de samenleving, maar blijft ondanks de gevoelde urgentie van het onderwerp steeds rustig, nieuwsgierig en bescheiden van toon. Met de humanistische waarden als tolerantie, culturele veelvormigheid en ondogmatisch, kritisch denken in gedachten, is dit boek een werverdiende prijswinnaar.

Pauline Dirven

Embodied Performances of Forensic Expertise: Epistemic virtues, gender, and emotions in British forensic culture 1920-1980

Promotor: Dr. Willemijn Ruberg
Copromotor: Dr. Jochen Hung
Voordracht: Universiteit Utrecht, Faculteit der Geesteswetenschappen

Overwegingen van de selectiecommissie

Wie wel eens misdaadseries kijkt, weet dat forensische experts daarin een grote rol spelen. Na een moord komen ze samen met de politie in actie. Tegenwoordig kan een patholoog-anatoom zelfs uitgroeien tot een van de hoofdpersonages van een serie, zoals het geval is in *The Sommerdahl Murders*. De patholoog-anatoom in deze Deense serie is een vrouw, die we zowel in beschermende werkkleding bij de snijtafel als in zomerjurken in haar vrije tijd zien. Soms raakt ze ook persoonlijk betrokken bij het oplossen van een moordzaak.

Deze vrouwelijke patholoog-anatoom voldoet in niets aan het stereotiepe beeld van de forensisch expert zoals dat vorm kreeg in de Britse cultuur tussen 1920-1980. Met dat beeld zijn we trouwens ook heel vertrouwd uit de media: deze mannen zijn het toonbeeld van objectiviteit en rationaliteit, vaak gekleed in een donker driedelig maatpak of een lange witte laboratoriumjas.

Pauline Dirven laat in haar uitstekend geschreven proefschrift zien hoe dit stereotiepe beeld van de Britse forensische expert vorm kreeg in het gerechtelijke stelsel en via publieke media-optredens. Ze doet dat vanuit verschillende invalshoeken. Zo onderzoekt ze hoe experts zichzelf representeerden in de rechtbank en media-optredens via hun kleding en emotionele zelfbeheersing. Ook bestudeert ze welke rol genderconventies daarbij speelden en hoe de experts omgingen met lichamelijke resten van moordslachtoffers.

Dirvens proefschrift blinkt uit in het verbinden van actuele theorievorming op het terrein van de emoties, lichamelijkeheid, deugden en gender met *case-studies* uit de Britse rechtspraak. Deze invalshoek leidt tot een geheel nieuwe kijk op de Britse forensische cultuur in de twintigste eeuw. De auteur ontrafelt stap voor stap hoe onpartijdigheid en objectiviteit door de forensische experts belichaamd en gecultiveerd werden. Ze laat ook zien hoe emotionele praktijken hieraan bijdroegen, zoals het maskeren van emoties in gezichtsuitdrukkingen en het zorgvuldig in stand houden van een scheiding tussen het publieke en private domein. Deze praktijken waren ingebed in de sociaal-culturele scripts van de Britse *stiff upper-lip*.

Boeiend is ook de analyse van de Ruxton-moordzaak uit 1935. Daarin laat Dirven zien hoe verschillende experts met lichaamsdelen omgingen. Mechanische objectiviteit en de taak een slachtoffer te identificeren en te verbinden aan een overleden persoon stonden soms op gespannen voet met elkaar.

De jury waardeert behalve de excellente combinatie van theorievorming en historische praktijk, ook de bredere toepasbaarheid van dit onderzoek. De methodes en inzichten zijn ook relevant voor andere geografische en temporele contexten, en nodigen uit tot comparatief vervolgonderzoek. Wie dit proefschrift gelezen heeft, zal in elk geval nooit meer onbevangen naar forensische experts in hedendaagse misdaadseries kijken.

Yvette Drissen

When Success Becomes the New Normal: The Competitive Society and its Symptoms

Promotor: Prof. Dr. Wim Dubbink
Copromotor: Dr. Bart Engelen
Voordracht: Tilburg University, Tilburg School of Humanities and Digital Sciences

Overwegingen van de selectiecommissie

Yvette Drissen heeft de jury van deze Dissertatieprijs aan het denken gezet. De ironie van de situatie kan de promovendus ook zelf niet zijn ontgaan. Zij deed mee aan een competitie voor een dissertatieprijs, met een proefschrift waarin zij juist onderzoek deed naar het probleem van competitie. In elk deel van de samenleving – en in het bijzonder in de academische wereld. Daar zaten we dan, als jury van deze dissertatieprijs, met de vraag of wij onderdeel waren van het probleem dat Drissen in dit mooie proefschrift toch zo overtuigend wist te schetsen.

In *When Success Becomes the New Normal. The Competitive Society and Its Symptoms* laat Yvette Drissen zien hoe relevant filosofie kan zijn voor het analyseren van actuele kwesties, hoe toegankelijk het wijsgerig onderzoek kan zijn voor een breder publiek en hoe daarbij verschillende methoden op vruchtbare wijze kunnen worden gecombineerd. Geen onderzoek naar een leemte in de wijsbegeerte, of naar een vaktechnisch detail, maar een fundamentele vraag, die raakt aan de organisatie van onze samenleving en aan de omgang van mensen met elkaar. In een leefomgeving die immers steeds competitiever lijkt te worden.

De jury waardeert het dat Yvette Drissen het onderzoek naar de grote vraag van competitie toch zo praktisch heeft aangepakt. In een betoog dat – geheel in Erasmiaanse zin – ook voor een breder leespubliek heel goed te volgen is. Drissen geeft niet zozeer een oordeel over verschillende vormen van competitie, maar geeft vooral inzicht in de werking daarvan. In een analyse die uiteindelijk leidt tot praktische criteria, of tot handvatten die ons kunnen helpen om te bepalen in welke omstandigheden competitie gunstig of gewenst kan zijn. Niet in de laatste plaats in de academische wereld, waarvan zij nu zelf deel uitmaakt.

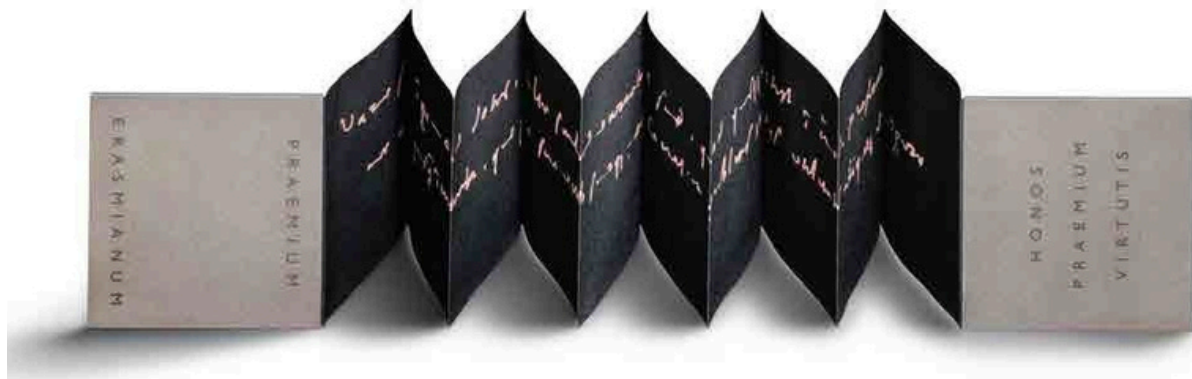
Een competitieve wereld waarvan deze dissertatieprijs dus ook onderdeel is. De jury zal de handvatten die Yvette Drissen ons in dit proefschrift biedt zeker gebruiken, om na te denken over ons werk bij Stichting Praemium Erasmianum – en we nodigen Yvette Drissen, als nieuwe deskundige, uit om dat ook te doen. Maar of ze dat nu wil of niet, of competitie naar haar opvatting hier geschikt is of niet: ze heeft deze competitie wel gewonnen. Omdat Yvette het verdient om met deze dissertatie te worden geprezen, in de hoop en verwachting dat zij ook in de toekomst grote onderwerpen op zo'n originele manier blijft bespreken.

Ontstaan en doel Stichting Praemium Erasmianum

Op 23 juni 1958 stichtte Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Bernhard der Nederlanden het Praemium Erasmianum. Het doel van de organisatie, zoals omschreven in artikel 2 van de statuten, is 'uitgaande van de culturele tradities van Europa in het algemeen en van het gedachtegoed van Erasmus in het bijzonder, de positie van de geestes- en maatschappijwetenschappen en van de kunsten te versterken, alsmede haar maatschappelijke erkenning te bevorderen. Hierbij staan tolerantie, culturele veelvormigheid en ondogmatisch kritisch denken centraal'.

De grootte van de Erasmusprijs werd gesteld op €150.000. Het bestuur wordt gevormd door leden uit culturele en wetenschappelijke kringen, alsmede uit het bedrijfsleven.

De versierselen van de Erasmusprijs zijn in 1995 ontworpen door Bruno Ninaber van Eyben. De versierselen bestaan uit een harmonica gevouwen lint met aan de beide uiteinden een titanium plaatje. Gesloten vormt het een boekje; geopend een lint met een tekst in het handschrift van Desiderius Erasmus. Deze tekst uit een brief aan Jean de Carondelet (Bazel 5 januari 1523) is typerend voor het gedachtegoed van Erasmus:

De talenten van begaafde mensen zijn verschillend en ieder tijdperk heeft zijn eigen karakter. Laat ieder tonen waartoe hij in staat is en laat niemand jaloers zijn op een ander die op zijn manier en naar de mate van zijn krachten probeert iets bij te dragen tot het onderricht van allen.

Erasmus aan Jean de Carondelet
Bazel 5 januari 1523

Bestuur

Zijne Majesteit de Koning
Regent

Andrée van Es
Voorzitter
Voormalig politicus

Judi Mesman
Vicevoorzitter
Hoogleraar Interdisciplinaire Bestudering van
Maatschappelijke Uitdagingen, Universiteit Leiden

Peter Blom
Penningmeester
Voormalig bankier, toezichthouder

Antoine Buyse
Hoogleraar Mensenrechten, Universiteit Utrecht

Mieke Gerritzen
Ontwerper / curator

Lotte Jensen
Hoogleraar Nederlandse literatuur- en
cultuurgeschiedenis, Radboud Universiteit Nijmegen

Marije Meerman
Regisseur

Jos de Mul
Hoogleraar Wijsgerige Antropologie, Erasmus Universiteit
Rotterdam

Nazmiye Oral
Actrice / auteur

Ronald van Raak
Hoogleraar Erasmiaanse waarden,
Erasmus Universiteit Rotterdam

Margriet Schavemaker
Algemeen directeur, Kunstmuseum Den Haag

Vamba Sherif
Schrijver

Petra Sijpesteijn
Hoogleraar Arabische taal en cultuur, Universiteit Leiden

Valika Smeulders
Hoofd afdeling Geschiedenis, Rijksmuseum

Jan Snoek
Waarnemer namens Zijne Majesteit de Koning

Bureau

Geertjan de Vugt
Directeur (vanaf april 2025)

Lauren Maxwell
Programmacoördinator
(vanaf april 2025)

Britt Kroon
Programmacoördinator (tot
mei 2025)

